

TURISTIVIINAN VAIHTOEHDOT

Tammikuun 1. päivänä 2004 Suomessa tulevat voimaan EU:n normaalikiintiöt ns. turistiviinan tuonnissa: muista unionin maista matkustaja saa tuoda omaan käyttöön ilman kotimaan lisäveroja 10 litraa väkeviä, 20 litraa väli tuotteita, 90 litraa viiniä ja 110 litraa olutta.

Tämän seurauksena syntyy painetta alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kasvuun. Suomen valtiolla näyttäisi olevan edessään vain huonoja vaihtoehtoja. Vähiten huonoa linjaa on syytä etsiä perinteisen alkoholipoliittisen ydinperiaatteen avulla: koska alkoholihaitat seuraavat kulutuksen tasoa, odotettavissa oleva kulutuksen kasvu on pyrittävä minimoimaan.

Tuontikiintiöiden nousuun ei Suomi enää voi vaikuttaa, koska asiasta on sovittu EU:n kanssa. Sinänsä turistiviinan tuontikiintiöt ovat järjettömän suuret, mutta ne ovat sellaiset tarkoituksella. Tämä on EU:n valitsema keino painostaa jäseniään harmonisoimaan alkoholiverotuksensa. Ajatus kulkee niin, että kun kansalaiset houkutelaaan ylisuurien tuontikiintiöiden avulla hakemaan alkoholijuomansa halvemmista naapurimaista, korkean alkoholiverotuksen maiden on ennen pitkää pakko alentaa verotonsa lähemmäksi keskimääräistä.

Moisen keinon järkevyydestä voi olla monta mieltä, mutta mitään muutosta sen käyttöön ei vuoden 2004 alkuun mennessä ehdi tapahtua: ylisuuret tuontikiintiöt tulevat ja niiden tuloon Suomen valtion on tavalla tai toisella reagoitava.

Valittavissa on kaksi peruslinjaa: joko ei tehdä mitään tai sitten alennetaan alkoholiveroja. Tässä YP:n numerossa olevan Esa Österbergin analyysin valossa näyttäisi siltä, että kulutuksen kasvu minimoitaisiin parhaiten siten, että ei tehdä mitään – ei ainakaan lähivuosina.

Alkoholiverojen alentaminen merkitsisi vuorenvaramaa kulutustason nousua, laskettaisiin veroja sitten vähän tai paljon. Jos alkoholiveron alennus laskee alkoholijuomien vähittäishintoja vain vähän, se ei ehkäise halvan turistiviinan houkutusta – mutta kasvattaa kuitenkin alkoholijuomien kotimaista menekkiä.

Vielä huonompi ratkaisu olisi laskea alkoholiveroa niin paljon, ettei turistiviinan tuonti enää taloudellisesti kannattaisi. Se merkitsisi kotimaan hintatason pudottamista lähes puoleen – ja verotason neljännekseen – nykyisestä. Vaikka kaikki nykyinen (sittenkin aika vähäinen) matkustajatuonti sen jälkeen jäisi pois ja korvautuisi kotimaan myynnillä, kotimaan hintatason romahdus nostaisi kokonaiskulutuksen aivan uudelle tasolle.

Lisäksi molemmat alennusvaihtoehdot vähentäisivät valtion alkoholista saamia verotuloja. Hintojen alentaminen kyllä lisäisi myyntiä, mutta ei niin paljon, että se korvaisi veroalen vaikutuksen. Ja mitä enemmän veroja laskettaisiin, sitä enemmän myynnin pitäisi kasvaa, jotta vero saanto pysyisi samana. Näin joustavaa alkoholijuomien kysyntä suhteessa hintatasoon ei kuitenkaan ole, kuten Österberg toteaa.

Toinen peruslinja on olla tekemättä mitään – eli säilyttää alkoholiverojen taso nykyisellään. Tämä on aleversioita parempi vaihtoehto siinä tapauksessa, jos tuontikiintiöiden nousu ei kasvattaisi turistiviinan tuontia niin paljon, että se alkaisi korvata nykyhintaista kotimaan myyntiä.

Esa Österbergin analyysin perusteella on ennakoitavissa, ettei vuoden 2004 alku välttämättä merkitsekään suurta ryntäystä halvan viinan perään, ainakaan nyky-EU:ssa.

Turistiviinan tuontikiintiöitä on Suomessa asteittain nostettu jo EU-jäsenyyden alusta alkaen. Ennen vuotta 1995 matkustaja sai tuoda Suomeen väkeviä litran, samoin viiniä tai välituotteita sekä kaksi litraa olutta. Kun Suomi vuoden 1995 alusta liittyi EU:hun, määrät nousivat: unioninimaisista sai tuoda litran väkeviä tai kolme litraa välituotteita, 5 litraa viiniä sekä 15 litraa olutta. Vuoden 1998 alusta väkevien ja välituotteiden väliltä katosi sana ”tai”. Heinäkuun alusta 2000 olutkiintiö nousi 24 litraan ja vuoden 2001 alusta 32 litraan. Tällä hetkellä muista unionimaisista voi Suomeen siis tuoda ilman lisäveroa jo melkoisen satsin: litran väkeviä, 3 litraa välituotteita, 5 litraa viiniä ja 32 litraa olutta.

Jos kiintiöt vaikuttaisivat suoraan, turistiviinan tuonnin olisi pitänyt koko ajan kasvaa kiintiöiden nousun mukana. Österbergin taulukot kuitenkin osoittavat, että suurin hyppäys oli heti vuonna 1995 ja sen jälkeen tuodut määrät ovat pikemmin laskeneet kuin nousseet. Erityisesti tämä koskee vuosia 2000 ja 2001, joiden aikana olutkiintiö yli kaksinkertaistui: näinä vuosina oluen turistikonttori mieluummin laski kuin kasvoi.

Vaikuttaa siltä, että matkustajien käyttäytymistä eivät ohjaa niinkään kiintiöiden suuruudet kuin tuliaisperinne ja matkustusmukavuus. Alkoholi on vuodesta 1932 ollut Suomessa kallista, ja siksi ulkomailta ”kuuluu” tuoda näyttävä määrä hienoja ja halpoja juomia. Vuoteen 1995 voimassa olleet tuontikiintiöt – litra väkeviä ja litra viiniä – olivat tähän tarpeeseen nähden aivan liian kireät, ja turismin kasvettua 1960-luvulta alkaen massamittaiseksi pienestä salakuljetuksesta tuli kansallisurheilu.

Mutta tuontikiintiöt näyttäisivät jo nyt olevan liian väljiä. Juomia tuodaan vain sen verran kuin pitkällä matkalla mukana luontevasti kulkee – ja sitä kulkee sen verran, että syntyy tunne riittävästä taloudellisesta hyödystä ja sosiaalisesta näyttöarvosta. Tämän ”käytännön maksimin” ylittävät määrät eivät enää lisää ulkomaantulien hohdetta ja edellyttäisivät lisäksi erityisjärjestelyjä, joiden kustannukset nopeasti söisivät juomien tuonnissa saadut voitot.

Jos näin on, vuonna 2004 voimaan tulevat superkiintiöt eivät enää olennaisesti kasvattaisi matkustajatuontia unionimaisista. Selvää tietysti on, että huimapäistä ja paljon julkisuutta saavaa pakettiautomatkailua tulee ainakin aluksi esiintymään. Määrällisesti tällaisen huimatuonnin suhteellinen osuus jäänee kuitenkin vähäiseksi. Systemaattiseen jälleenmyyntiin pyrkivät yrittäjät kotimainen valvontakoneisto kyennee karsimaan varsin nopeasti.

Itse elämä järjestää tämän teesin koettelemiseksi aidon kokeen. Ensi vuoden, siis vuoden 2003, alusta kiintiöt nousevat taas ja paljon: siitä alkaen väkeviä saa tuoda jo 5, välituotteita 10, viiniä 40 ja olutta 64 litraa – eli kutakuinkin puolet niistä EU:n kiintiöistä, jotka tulevat voimaan vuonna 2004. Jo ensi vuonna tullaan näkemään, onko kiintiöiden näin selvällä nousulla vaikutusta vai onko käytännön maksimi todella jo saavutettu. Valtion ei ainakaan pitäisi sotkea tätä käytännön koetta koskemalla alkoholiveroihin nyt.

Valitettavasti edellä esitetty koskee vain nyky-EU:ta, jossa unionin halvat alkoholimaat ovat meistä maantieteellisesti kaukana. Tilanne muuttuu olennaisesti, jos Virosta tulee EU:n jäsen. Näin voi kuitenkin tapahtua aikaisintaan vuoden 2005 alusta lukien. Ja vaikka EU ottaisi, Viro itse on vähintään epävarma: jäsenyydestä on luvattu kansanäänestys, ja tällä hetkellä ei-kanta on vahvoilla.

Mutta jos Viro liittyy, maantiede ei enää tule Suomen avuksi: silloin halpa unionimaa on Suomea yhtä lähellä kuin Saksa on Tanskaa. Siinäkin tapauksessa ennakoiva veronalennus ei välttämättä oleärkevin reagoitintapa, kuten Esa Österberg Tanskan ja Ruotsin kokemuksen pohjalta päättelee.

MATTI VIRTANEN